

Het blijvend probleem

Nog een laatste keer willen we in deze rubriek stilstaan bij de Balans, zoals die is voorgelegd door onze Deputaten Kerkelijke Eenheid (DKE) en de Nederlands gereformeerde Commissie voor Contact en Samenspreking (CCS). Ik zou nog terugkomen op de Preambule van het Akkoord voor kerkelijk samenleven van de Nederlands Gereformeerde Kerken (AKS). Dat AKS bleek in het verleden een probleem in de verhouding tussen GKv en NGK. Dat probleem blijkt nog niet echt opgelost te zijn.

Balans over AKS

Ik citeer de volgende passage uit de Balans:

‘Als DKE en CCS onderkennen wij intussen, dat in de kerkelijke praktijk binnen GKv en NGK niet op eenzelfde wijze met de binding aan de belijdenis wordt omgegaan. Binnen de NGK vraagt het AKS van alle ambtsdragers ondertekening van de confessie als blijk van instemming met de leer. Niettemin wordt geaccepteerd dat een klein aantal kerken niet de praktijk kent dat ambtsdragers hun binding aan de belijdenis met een handtekening bekrachtigen. Van GKv-zijde wordt dat laatste juist als zeer wezenlijk gezien en als waardevol ervaren, vooral met het oog op de bescherming van de gemeente tegen dwaalleer of de particuliere opvattingen van ambtsdragers. Van NGK-zijde wordt dit motief gedeeld en daarom het niet-ondertekenen betreurd. Niettemin is er in de NGK begrip voor bestaande beduchtheid voor juridisering, binding aan de letter en het onvoldoende honoreren van reliëf in de belijdenis, en leidt het niet-ondertekenen niet tot maatregelen tegen deze kerken. Daarbij speelt ook een rol dat deze kerken zich via instemming met de Preambule bij het AKS uitdrukkelijk hebben gebonden aan de belijdenis van de kerk.’

Preambule

In de Preambule van het AKS (Preambule = inleidende verklaring, hier voorafgaand aan de eigenlijke kerkordelijke regels), waarnaar in de Balans verwezen wordt, lezen we over de binding aan de belijdenis:

‘Zoals sedert de dagen van de Reformatie in de 16^e eeuw de eenheid van de kerken allereerst en ten diepste bestond in hetzelfde geloof, in de gehoorzaamheid aan het Woord van God en in de gemeenschappelijke belijdenis, zo willen de Gereformeerde Kerken in Nederland, die in deze vergadering bijeen zijn, elkaar als opnieuw beloven - zich gevend eerst aan de Here en ook aan elkaar - zich aan het Woord van God en de aan de belijdenis van de kerk van alle eeuwen te houden. Zij verklaren in dat belijden van de Waarheid van de Heilige Schrift, zoals die in de drie Formulieren van Enigheid is uitgedrukt, haar eenheid en de grond voor haar samengaan te vinden.’

Probleem

Wat in de geciteerde passage uit de Preambule gezegd wordt, klinkt op zichzelf genomen geruststellend. De intentie wordt uitgesproken om zich te houden aan de Schrift en de gereformeerde belijdenis. Daar zit het probleem dus niet.

Het probleem begint op het punt, waar je doorvraagt naar de *aard* van de binding aan de gereformeerde belijdenis. Zijn hiermee de drie formulieren van eenheid erkend als *in alle delen geheel* met de Schrift overeenkomend? Dat blijft in de Preambule een open vraag.

In dat kader is het belangrijk om te noteren wat het AKS bepaalt over de ondertekening van de formulieren van eenheid. Ik citeer artikel 17 uit het AKS:

‘Als blijkt van instemming met de leer van de kerk geldt de ondertekening van de drie Formulieren van Enigheid: de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus, en de Dordtse Leerregels.

Deze instemming wordt gevraagd na bevestiging van een ambtsdrager en na het regio-examen tot verlening van preekconsent, beroepbaarstelling of toelating tot het ambt van predikant.

Wie de ondertekening weigert of niet langer voor zijn rekening kan nemen, legt verantwoording af aan de kerkenraad. Totdat de kerkenraad met deze verantwoording genoegen neemt, wordt de uitoefening van het ambt, het preekconsent of de beroepbaarstelling opgeschort. De kerkenraad doet hiervan mededeling aan de gemeente en de regio en geeft desgewenst nader rekenschap.’

Ook hier ontbreekt een nadere invulling van de *aard* van de ondertekening. Bovendien geeft deze bepaling ruimte om in bepaalde gevallen afwijking van de belijdenis te accepteren. Wanneer een kerkenraad genoegen neemt met de verklaring van de desbetreffende predikant, kan hij blijkbaar gewoon blijven functioneren. Dat is echt geen vorm van onwelwillend lezen van het AKS. Een in 1995 voorgestelde aanscherping van art. 17 (‘Bij volhardende weigering na samenspreking over zijn gevoelen, zal hij uit zijn dienst ontslagen worden’) werd destijds *niet* overgenomen. Hier zit hoe dan ook een stuk speelruimte in de binding aan de belijdenis.

Die ruimte wordt ook niet ingeperkt door artikel 30.1 van het AKS:

‘Indien een ambtsdrager een onschriftuurlijke leer brengt of een openbare ernstige zonde bedrijft, wordt hij door de kerkenraad in de uitoefening van zijn ambt geschorst of uit zijn ambt gezet.’

Formeel wijkt dat niet af van de invulling die artikel 80 van onze kerkorde noemt, al is de opsomming daar meer gedetailleerd. Ook daar wordt als eerste grond voor schorsing of afzetting van ambtsdragers genoemd: het aanhangen van valse leer. Maar daaraan gaan wel de artikel 53 en 54 KO vooraf: een instemming met de gereformeerde belijdenis zonder de speelruimte die er in het AKS is. Zeg dan maar eens precies waar de onschriftuurlijke leer uit artikel 30.1 AKS begint. Een helder criterium om dat te bepalen - zoals een binding zonder reserves aan de belijdenis - ontbreekt. Weer blijkt de vraag naar de grens van de tolerantie aan de orde.

Kortom, wanneer gemeenten in de NGK wél het complete AKS aanvaarden, is er al onvoldoende garantie voor een handhaving van de belijdenis over de hele linie. Dat wordt er niet beter op, wanneer er dan ook nog eens kerken zijn die ondertekening van de belijdenis weigeren en zich alleen binden aan de Preambule. Die laat de aard van de binding aan de belijdenis in het midden. En die verzet zich pal na het uitspreken van trouw aan de belijdenis meteen tegen ‘tyrannieke eenheidsdwang’. Om vervolgens te verklaren:

‘De kerken spreken uit, dat het al of niet aanvaarden van het (een) kerkelijk akkoord geen oorzaak van breuk of verwijdering mag zijn tussen gemeenten die één zijn in geloof en belijden.’

Dat geeft aan het kerkelijk samenleven iets vrijblijvends. Wat niet opgeheven wordt door wat aangeduid wordt als de eenheid in geloof en belijden. Want de vraag blijft: hoever reikt die eenheid?

Consistent

Vandaar dat de Gereformeerde Kerken in Nederland voortdurend hebben gezegd: Het AKS - inclusief de Preambule - geeft onvoldoende waarborgen wanneer het gaat over de binding aan de gereformeerde belijdenis. De GS Berkel 1996 zei hardop: ‘De afspraken binnen het kerkverband van de Nederlands Gereformeerde Kerken geven zoveel ruimte, dat een onbekrompen en ondubbelzinnige binding aan de leer onvoldoende wordt gewaarborgd’ (*Acta Berkel*, p. 127). De GS Leusden 1999 sloot zich daarbij aan (*Acta Leusden*, p. 226) en constateerde daarbij over het AKS: ‘Dit akkoord biedt minder waarborgen dan wij voor een gezond gereformeerd kerkelijk leven noodzakelijk achten’ (*a.w.*, p. 227).

De GS Zuidhorn 2002/3 constateerde verheugd toenadering tussen GKv en NGK op het punt van de binding aan de belijdenis. Tegelijk sprak de synode uit: de vragen, die vanaf Berkel aan de NGK gesteld zijn, zijn nog steeds niet bevredigend beantwoord. O.a. de vraag: ‘Hoe spreekt u elkaar aan op de grondslag van Gods Woord en de belijdenis en slaagt u erin door middel van onderlinge afspraken afwijkingen van de Schrift en de belijdenis te weerstaan?’ (*Acta Zuidhorn*, p. 235v).

De GS Amersfoort 2005 sprak erkentelijkheid uit voor de voortgang in de gesprekken met de CCS van de NGK. Ook had de synode waardering voor de uitspraak van de Landelijke Vergadering van de NGK in 2004, dat het goed is om als kerken ernaar te streven de bezinning en de discussie over vraagstukken van leer en leven een natuurlijke plek te geven op de kerkelijke vergaderingen. Al voegde de synode eraan toe: ‘... ook al is nog niet duidelijk hoe daarbij de binding aan de leer gaat functioneren’ (*Acta Amersfoort*, p. 316). In de vervolgoopdracht aan DKE kwam dan ook het bekende item terug, om in de lijn van Berkel en Leusden door te vragen over het elkaar aanspreken op de grondslag van Gods Woord en de belijdenis en over de afspraken om afwijkingen van Schrift en belijdenis te weerstaan. Die vragen achtte de synode nog steeds onvoldoende beantwoord. Er kwam zelfs een vraagpunt bij. De synode gaf opdracht om ‘in de gesprekken over de binding aan Schrift en belijdenis ook te betrekken de uitspraken die de LV heeft gedaan over openstelling van de ambten voor zusters van de gemeente’ (*a.w.*, p. 317).

Overzie je dit geheel, dan zie je door de jaren heen een consistent beeld. In de lijn van Berkel en Leusden dient doorgesproken te worden over de manier waarop de binding aan de belijdenis is afgesproken en hoe die functioneert. Daarbij zeiden Berkel en Leusden allebei: zoals dat nu in het AKS geregeld is, is die binding onvoldoende gegarandeerd. En is er geen opening voor kerkelijke eenheid.

Trendbreuk

In dit proces vertoont de Balans een trendbreuk. Berkel zei: de afspraken binnen de NGK geven zoveel ruimte, dat een onbekrompen en ondubbelzinnige binding aan de leer

onvoldoende wordt gewaarborgd. De Balans zegt: DKE en CCS zijn het eens over een onbekrompen en loyale binding aan de belijdenis (bijna dezelfde termen als van Berkel!) Tegelijk blijkt er in de NGK niets veranderd te zijn. Niet op het papier van het AKS. En ook niet in de kerkelijke praktijk. Het wordt in de Balans hardop erkend. Zowel van GKv- als van NGK-zijde wordt betreurd dat sommige NGK-kerken de ondertekening van de belijdenis niet hanteren. Maar er is binnen de NGK begrip voor. En in ieder geval betuigt men instemming met de belijdenis via de Preambule van het AKS.

Maar wat Berkel en Leusden zeiden - al bij het AKS zelf ligt een struikelblok - lijkt niet meer op te gaan. Het gaat nog wel om een fiks verschil. Maar niet van die aard dat er geen wederzijdse overeenstemming zou zijn over de binding aan de belijdenis als zodanig. Het verschil raakt nu alleen de manier waarop, waarover nog eens goed doorgepraat moet worden. De zaak van de binding aan de belijdenis vormt niet langer een blokkade. Het staat zwart op wit in de Balans.

Dat kan moeilijk anders getypeerd worden dan een wending van de eerdere koers, althans voor zover het DKE betreft. Hoe dicht je elkaar ook in de gesprekken nadert, aan de feitelijke situatie binnen de NGK is niets veranderd. In de NGK blijft men achter het AKS staan. En wordt aanvaarding van de Preambule voldoende gevonden. De Gereformeerde Kerken in Nederland hebben dit steeds afgewezen. Hier gaat in de Balans een wissel om.

Nog even een vraag: hoe kan de Balans overeenstemming met de NGK over de binding aan de belijdenis constateren, terwijl de zaak van 'de vrouw in het ambt' ongenoemd blijft? Zei Amersfoort niet dat die kwestie mee in deze bespreking betrokken moest worden?

Bezwaar

Hier kan niet anders dan ernstig bezwaar uitgesproken worden. En past een opwekking aan kerkenraden om zich met bezwaar over de Balans tot de eerstkomende generale synode te wenden. Met recht en reden hebben de kerken steeds de binding aan de belijdenis binnen de NGK te ruim gevonden. Dan gaat het niet aan om die ruimte nu als legitiem te aanvaarden. En daarmee stilzwijgend eerdere besluiten sinds Berkel te annuleren.

Er staat hier meer op het spel dan de verhouding met de NGK. Dit raakt ook onze interne verhoudingen. In de jaren zestig van de vorige eeuw hebben de kerken te Amersfoort-West en te Hoogeveen resoluut versoepeling van de binding aan de belijdenis de voordeur uitgezet. Wanneer een dergelijke versoepeling nu via de achterdeur binnenkomt, raakt dat het onderling confessioneel vertrouwen. Wat je van de NGK accepteert, kun je in eigen kring moeilijk afwijzen. Dat is de consequentie van deze 'overeenstemming'.

Het is de vraag of ieder deze consequentie beseft. Na de Balans bleef het merkwaardig stil in de kerkelijke pers. Je zou verwachten dat er binnen de kerken een storm van protest zou opsteken. Niet dus. Soms schrik je van de matheid die zich van de kerken lijkt meester te hebben gemaakt. En van de argeloosheid waarmee men naar de NGK kijkt. Vandaar de brede aandacht in ons blad voor de Balans. Niet om deputaten in de beklagdenbank te zetten. Ook niet om de NGK verdacht te maken. Het zou een feest zijn wanneer GKv en NGK elkaar konden vinden! De verdeeldheid van de gereformeerde gezindte zal ons tot nood en schuld voor God zijn. Tegelijk kan die verdeeldheid niet via de binnenbocht opgelost worden. Het zal ook intern de vrede schaden en tot veel gewetensnood leiden. Hier gaan de zorg om en de liefde voor Gods kerk hand in hand.

Daarom onderstreep ik wat ik aan het slot van de eerste Kroniek over de Balans (december 2006) heb gezegd. Je moet er niet aan denken dat de strijd van de jaren zestig van de vorige eeuw opnieuw losbrandt. Dat zal zijn tot schade van Gods kerk. En tot schande voor Gods naam. Die schade en schande is alleen te voorkomen waar we ons als gereformeerde kerken buigen voor Gods Woord, in ondubbelzinnige trouw aan de gereformeerde belijdenis. Een andere weg is er niet. Noch voor de NGK. Noch voor de GKv.

